

روزشمار

تعطیلات چه خبر بود؟

شرق: در روزهای تعطیلات نوروز، برخلاف روزهای سال نوی میلادی که کندی نسبی در صحنه سیاست خارجی نیز حادث می شود، صحنه دیپلماسی همچنان در تحرک بود. وزیر خارجه ایران نیز تعطیلات نوروز را سر کار گذراند؛ از مصاحبه با پولیتیکو، تا حضور در نشست مجازی کلاب هاوس و البته از همه برجسته‌تر امضای سند همکاری ۲۵ساله با چین. در مرور اتفاقات روزهای گذشته، سه خبر اهمیت درخور توجهی داشتند که در این نوشته به مرور آنها می‌پردازیم.

نشست کمیسیون برجام با حضور عراقچی

دیروز، هجدهمین نشست کمیسیون مشترک برجام بین ایران و ۴+۱ به‌صورت مجازی برگزار شد و البته در نتیجه آن قرار شد همین سه‌شنبه جلسه بعدی به‌صورت حضوری و برای بررسی گزینه‌ها و مسائل مربوط به بازگشت ایالات متحده به توافق هسته‌ای برگزار شود. در این نشست که با حضور سیدعباس عراقچی- معاون وزیر خارجه ایران به‌عنوان رئیس هیئت ایرانی برگزار شد، عراقچی بار دیگر بر موضع ایران درباره بازگشت آمریکا به برجام تأکید کرد. او لغو تحریم‌های آمریکا را نخستین گام جهت احیای برجام دانست و تأکید کرد: «ایران به محض لغو تحریم‌ها و راستی آزمایی آنها، گام‌های جبرانی هسته‌ای را متوقف خواهد کرد. در این نشست که به ریاست معاون دیپروک سرویس اقدام خارجی، لژیونکه مورا، به نمایندگی از طرف جوسپ بوررل نماینده عالی اتحادیه اروپا و با حضور نمایندگان چین، فرانسه، آلمان، روسیه، بریتانیا و ایران در سطح معاونین/ مدیران سیاسی وزرای امور خارجه برگزار شد، در راستای بیانیه مشترک وزرا مورخ ۲۱ دسامبر ۲۰۲۰، چشم‌انداز بازگشت کامل ایالات متحده به برجام را مدنظر قرار دادند و آمادگی خود را جهت بررسی موضوع و نگرش مثبت و در یک تلاش جمعی مورد تأکید قرار دادند. اعضای برجام با اشاره با ابعاد فاجعه‌بار خروج آمریکا از برجام بر انتفاع ایران از برجام، بر آزادسندادن زمان در این مقطع تأکید کردند. عراقچی همچنین افزود: «برای بازگشت ایالات متحده به برجام نیاز به هیچ مذاکره‌ای نیست و مسیر آمریکا در این خصوص کاملاً روشن است. ایالات متحده همان‌گونه که از توافق خارج شد و تحریم‌های غیرقانونی علیه ایران وضع کرد، به همان صورت نیز می‌تواند به توافق برگشته و قانون‌شکنی را خاتمه دهد.» در پایان نشست، طرف‌های برجام ضمن تأکید بر تعهدشان برای حفظ برجام، تصمیم گرفتند این جلسه کمیسیون مشترک را هفته آینده به‌منظور تدوام رازینی‌ها در وین از سر بگیرند تا اقدامات مربوط به لغو تحریم‌ها و گام‌های هسته‌ای را از طریق گروه‌های کارشناسی مربوطه مشخص کنند. محمدجواد ظریف، وزیر خارجه ایران نیز دراین‌باره تأکید کرد: «ایران و ایالات متحده دیداری نخواهند داشت؛ غیرضروری است.» آمریکا ضمن استقبال از طرح برگزاری جلسه کمیسیون مشترک برجام اعلام کرد که آماده «اقدامات متقابل» برای بازگشت به توافق هسته‌ای با ایران است. ند پرایس، سخنگوی وزارت خارجه ایالات متحده نیز برگزاری جلسه کمیسیون مشترک برجام را «گامی مثبت» ارزیابی کرد.

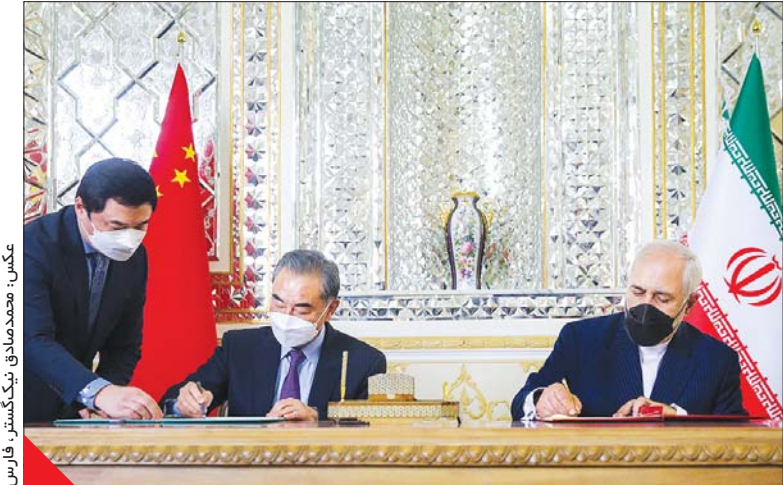
نشست «قلب آسیا» با حضور ظریف

وزیر خارجه ایران از نهم فروردین راهی سفری به تاجیکستان شد تا علاوه بر دیدار با مقامات این کشور، در نشست وزرای خارجه کشورهای عضو اپتکار «قلب آسیا» درباره افغانستان شرکت کند. به گفته سعید خلیب‌زاده، سخنگوی وزارت خارجه، این نشست با حضور امام علی رحمان، رئیس‌جمهور افغانستان و محمد اشرف‌غنی، رئیس‌جمهور افغانستان و مشارکت وزیران خارجه و مقام‌های ارشد کشورهای عضو پیگیری شد. به گفته وزیر خارجه ایران پس از این نشست، در آن بر نقش سازمان ملل متحد در گفت‌وگوهای فراگیر صلح افغانستان تأکید شد. ظریف در حاشیه این نشست، با رؤسای جمهوری تاجیکستان و افغانستان، وزیران خارجه تاجیکستان، جمهوری آذربایجان، هند، پاکستان، ترکیه و دبیر اجرایی سیکا دیدار و تبادل نظر کرد.

سفر ظریف به ترکیه

ظریف همچنین در روزهای پایانی سال ۹۶ سفری یک‌روزه به ترکیه داشت و در آن با همتای خود دیدار و گفت‌وگو کرد. در این دیدار طرفین درباره موضوعات مختلف روابط دوجانبه سیاسی، تاریخی و دستور کار کمیسیون مشترک اقتصادی و سایر راهکارها، توسعه مناسبات تجاری گفت‌وگو کردند. تبادل نظر درباره مسائل منطقه‌ای، همکاری مشترک برای مبارزه با تروریسم و تحولات سوریه از دیگر موارد مورد گفت‌وگوی وزرای امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و ترکیه بود. پس از این دیدار، وزیر خارجه ایران در توئیت نوشت: «سفری پربار به استانبول شگفت‌انگیز برای گفت‌وگو با برادرم، وزیر امور خارجه مولود جاولش اوغلو داشتم. همچون گذشته، تعاملی سازنده در موضوعات دوجانبه و منطقه‌ای داشتم. هدف نهایی؛ به‌کارگیری تجربه ۴۰ساله صلح بین ایران و ترکیه برای همکاری میان. در کنار هم، هر امری امکان‌پذیر است.» همتای ظریف نیز در همین راستا در توئیت نوشت: «در دیدار با محمدجواد ظریف بار دیگر بر توافقات خود برای همکاری قوی در زمینه مبارزه با انواع مختلف تروریسم به‌ویژه گروه‌های «پ‌ک» و «ای‌پی‌جی» تأکید کردیم. در این دیدار همچنین بر وحدت اراضی سوریه تأکید شد.» جاولش اوغلو نوشت درباره گسترش همکاری‌های اقتصادی نیز با ظرف رازینی کرده است.

دیپلماسی

همه چیز درباره سند همکاری ۲۵ساله ایران باچین

چه هست و چه نیست

تصریح امتیازات و فرصت‌های متقابل باشد، در این تفاهم‌نامه وجود ندارد. این گزاره‌برگ تصریح می‌کند «در هیچ کجای سند کمی‌سازی درخصوص چشم‌انداز همکاری‌ها اعم از اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و یا راهبردی نشده است و لذا حاوی هیچ رقم و عدد خاصی از جمله درخصوص سرمایه‌گذاری و یا منابع مالی و پولی نمی‌باشد.» همچنین امضای این سند برای بازه ۲۵ساله به‌عنوان ترسیم چشم‌انداز بلندمدت همکاری است و در غیاب قرارداد، طبعاً مسئله اجرایی مشخصی نیز برای ۲۵ سال آینده تبیین نشده است و در هنگام امضای قراردادهایی که در نتیجه این سند بنامست به دست بیاید، درباره این جزئیات جداگانه تصمیم‌گیری خواهد شد. مسئله دیگری که در این گزاره‌برگ تصریح شده است، پاسخ به ادعاهایی از قبیل «واگذاری مناطق آزاد» یا امتیازات و حقوق دیگر به چین است که با قاطعیت رد شده است: «در این سند، واگذاری هیچ منطقه و یا هیچ انحصار متقابل و یک‌جانبه‌ای مطرح نبوده و لذا فاقد اعطای هرگونه حق انحصاری است. در این سند مدیریت، اداره و یا بهره‌برداری از هیچ منطقه و یا حوزه‌ای واگذار نشده است.»

وزیر خارجه ایران که به همراه سخنگوی وزارت

بررسی سند جامع همکاری باچین در گفت‌وگو باحسین ملائک، سفیر اسبق ایران در چین

چینی‌ها اسناد دولتی خود را افشا نمی‌کنند

برنامه‌ریزی غلط دولتی و فساد بوروکراتیک تله بدهی ایجاد می‌کند

شدند که به مفهوم همکاری چین با ایران بوده است. یا دو سال است که خانم Meng Wanzhou دختر رئیس شرکت هوآوی به خاطر ایران در کانادا باداشت خانگی است. در کدام کشور دیگری می‌توان چنین وضعیتی را مثال زد.

۴ شما فکر می‌کنید این سند می‌تواند منجر به همکاری ایران و چین حتی در شرایط تحریمی شود؟ برای عبور از چالش تحریم، چین چه می‌تواند بکند؟

تفکر غلطی در فرهنگ ما وجود دارد که دوستی یا صفر است یا صد. این سند هیچ ربطی به برجام ندارد و تنها به تنظیم رابطه ایران و چین می‌پردازد. توانایی اعمال تحریم بر ایران به‌طور مشخص ناشی از قدرت فائقه آمریکا بر هنجارهای سازمان‌یافته بر حاکمیت دلار در اقتصاد جهانی است. چین عضوی از این نظام جهانی و دریافت‌کننده خدمات از این نظام است اما در ضمن با آن زاویه هم دارد. این زاویه دیدگاه در واقع محل نفس‌کش ایران است. مثلاً چین عضو FATF است و به آن احترام می‌گذارد. اگر ایران داخل این شبکه نشود، قطعاً خودش تحریم‌هایی را بر خود هموار می‌کند و کار همکاری چین را با خودش دشوار خواهد کرد.

۴ آیا داشتن چنین سندی با چین را در شرایط دیپلماتیکی که اکنون ایران دارد، به نفع کشور می‌دانید یا نه؟
به اعتقاد من، امضای «برنامه همکاری جامع» با چین از دو نظر اهمیت دارد. اول آنکه گستردگی روابط باعث شده بود فکر توسعه‌ای در همکاری‌های دو کشور به حاشیه رفته باشد و منابع کشور در راستای برنامه‌های شخصی و سازمانی مورد سوءاستفاده قرار گیرد. دو نمونه واضح آن در ماه‌های اخیر و استخراج بیت‌کوین از برق ارزان کشور و نیز ماهی‌گیری در دریای عمان بود که به نظر من توسط بخش‌های غیرملی ایرانی و چین سازمان یافته بود. با این برنامه توجه به توسعه بیشتر شده است. دوم آنکه با توجه به شرایط نوین بین‌المللی و تمایلات چین به توجه بیشتر به موضوع ژئوپلیتیک، ارزش ایران در این صفحه شطرنج افزایش بیشتری پیدا می‌کند؛ بنابراین آورده ایران در صحنه بین‌المللی درخور توجه‌تر خواهد بود. در پاسخ مستقیم به سؤال شما باید گفت نبود این تفاهم‌نامه شکی به کشور نیست اما وجودش با اهمیت است.

۴ در مورد شرایط دیپلماتیک فعلی کشور، مشخصاً می‌توانم به شرایط موجود و تنگنایی که برجام در آن قرار گرفته و تحریم‌های کمرشکن اشاره کنم.
برجام در کشور معادل وجود یا نبود تحریم‌هاست. همکاری با چین تاکنون توانسته ایران را در دوره تحریم کمک کند و بدون چین استقامت سیاسی نظام در مقابل فشار آمریکا به این سادگی متصور نبود. بنا بر آمار ۱۲۰ شرکت چینی به خاطر نقض تحریم‌های ایران توسط آمریکا تحریم

دوچندان است». خرازی نیز توضیح داده است: «کشورهای دیگری نیز هستند که مشابه این سند را با چین امضا کرده‌اند و ابدان آن را منتشر نمی‌کنند زیرا اسناد همکاری راهبردی مرتبط با امنیت ملی کشورهاست و این یک پروتکل جاف‌افتاده است که کشورها چنین اسنادی را منتشر نکنند.» او تأکید می‌کند قراردادهایی که بر این بستر تنظیم شوند، طبعاً برای تصویب به مجلسین دو طرف خواهند رفت و در نتیجه در دسترس عموم خواهند بود. ظریف نیز در صحبت‌های خود در نشست مجازی اشاره کرد که انتشار محتوای چنین سندی برخلاف اهداف دو طرف است. وزیر خارجه ایران به انتشار پیش‌نویسی که در خرداد ۹۶ به رسانه‌ها راه یافت به‌عنوان یک مانع در دستیابی به این توافق اشاره و تصریح کرد: «اگر سند توافق با چین سال قبل در رسانه‌ها افشا نشده بود، همان موقع امضا می‌شد.»

نقش لاریجانی در این میان چه بود؟

حضور و نقش آفرینی علی لاریجانی، مشاور رهبری، رئیس سابق مجلس و دبیر سابق شورای عالی امنیت ملی در این پرونده نیز از نکاتی بود که توجه برخی را به خود جلب کرد؛ تا حدی که برخی ادعا کردند ظریف و وزارت خارجه در روند دستیابی به این توافق غایب بوده‌اند و حتی مدعی شدند حضور لاریجانی با خواست چین انجام شده است. وزیر خارجه ایران در توضیحاتش در این زمینه تصریح کرد: «حضور لاریجانی در این تفاهم‌نامه پیشینه‌اش من بسود.» او تأکید کرد: «صادقانه می‌گویم هیچ فشاری بر وزارت خارجه نبوده که این توافق را امضا کنیم». ظریف افزود: «اینکه می‌گویند چینی‌ها لاریجانی را برای تفاهم ایران و چین پیشنهاد کرده باشند، دون شان کشور است و صحیح نیست.»

از سوی دیگر خرازی نیز علت نیاز به حضور لاریجانی را رفع دغدغه تغییر دولت‌ها خواند. مشاور رهبری توضیح داد: «با توجه به اینکه دولت‌ها در ایران تغییر می‌کنند و ۲۵ سال آینده ممکن است گرایش‌های سیاسی مختلف دولت را اختیار داشته باشند، دولت چین که برخاسته از یک حزب حاکم بوده و از تدوام و ثبات برخوردار است، تأکید داشت که نماینده‌ای از نظام نیز در این کار دخالت داشته باشد، بنابراین جناب آقای دکتر لاریجانی به‌عنوان مشاور مقام معظم رهبری چنین نقشی را ایفا کرد تا تدوام این همکاری مورد تأکید قرار گیرد.»

ادامه از صفحه ۲

موانع موجود در برابر توافق ۲۵ساله با چین

… از این ظرفیت‌ها برای رفع تحریم‌های آمریکا، امتیازگیری و ایجاد توازن با غرب استفاده کند. طبیعتاً، در برابر این اقدام ایران طرف مقابل نیز منفعل نمانده و صرف‌ظهور این ظرفیت‌های جدید موجب شده دستک‌تلیغیاتی غرب - غالباً با ایجاد حساسیت پیرامون «محرمانه‌بودن توافق‌نامه» (که البته امر رایج و مرسوم‌ی در این قبیل توافقات است) - دست به کارزار تبلیغاتی عظیم و بی‌سابقه‌ای بزند تا افکار عمومی ایران را نسبت به این اتفاق بدبین کند و دولت را نیز برای افسحای جزئیات توافق تحت فشار بگذارد. در واقع، آمریکا و دولت‌های غربی خوب می‌دانند که انتشار متن کامل یک توافق راهبردی و کلان این‌چنینی به نفع هیچ‌یک از دو کشور ایران و چین نیست و به این حقیقت نیز خوب واقف‌اند که هرچقدر آمریکا درباره عمق گستردگی و دامنه همکاری‌ها در بُهت و ابهام باقی بماند، ایران می‌تواند با موضعی قوی‌تر و دست بازتری وارد میدان شده و در مذاکرات احتمالی آتی به دریافت امتیاز و وصول شرایط بهتری مبادرت ورزد. به همین خاطر، دستگاه تبلیغاتی رقیب برای رفع این ابهامات و متعاقباً تضعیف موقعیت مذاکراتی ایران -به کمک برخی سلبریتی‌ها و رسانه‌های فارسی‌زبان وابسته به خود- از هم‌آکنون دست به کار شده و در بدین‌کردن بخشی از جامعه نسبت به توافق متأسفانه تا حدودی نیز موفق بوده است. متأسفانه، هجمه هفت سال اخیر رقای سیاسی دولت به دستگاه دیپلماسی، کارزارهای تبلیغاتی آنها علیه شخص وزیر امور خارجه (که عمدتاً به دلیل هراس از آینده سیاسی جواد ظریف صورت می‌گیرد) و همچنین اتهامات سنگینی که بعضاً از رسانه ملی و تریبون‌های رسمی علیه کارگزاران سیاست خارجی کشور مطرح می‌شود، موجب شده دولت ایران در بهره‌برداری از «محرمانگی» توافق و ابهام دولت‌های رقیب درباره آن با چالش‌های غیرضروری مواجه شود. در واقع، با فرضی‌سی که به دلیل جنگ روانی غرب و رقابت غیرمسلولانه جناحی در داخل کشور پدید آمده، دولت بعضاً ناچار می‌شود برای تسکین نگرانی‌ها و آرام‌کردن اذهان عمومی، یا مشتت را نزد رقیب ناخرم باز کند و برای فروشاندن تئوری‌های توطئه، در اظهارات خود همواره از اهمیت و جدیت قرارداد فرو بکاهد! هر چقدر هم بیشتر مقامات کشور ناگزیر شوند بر گزاره‌هایی از قبیل اینکه «این قرارداد صرفاً یک نقشه راه است، یا صرفاً با چین بر سربیک سری کلیات توافق

کرده‌ایم» تأکید کنند، کشور ایران از این محرمانگی بهره کمتری خواهد برد، چراکه دولت‌های غربی در امتیازدهی به ایران ضرورت کمتری احساس خواهند کرد. پس چالش اول برای اینکه از این قرارداد ۲۵ساله به بهترین شکل بهره‌برداری شود، رفع عواملی است که در معایبه تصویری دلخواه از اتحاد راهبردی جدید میان چین و ایران مانع ایجاد کرده است. (۲ در مورد «ظرفیت اجرای محتوای توافق» نیز باید به این نکته اشاره کرد که این تفاهم‌نامه یک «نقشه راه» است که قرار است در آینده -در زیرمجموعه آن- صدها قرارداد در حوزه‌های تعریف‌شده -که در فکت‌شیت وزارت خارجه به تفصیل شرح داده شده- منعقد، تصویب و به اجرا گذاشته شود. طبیعتاً، بیم‌انکارهای خصوصی، بانک‌ها، دانشگاه‌ها، نگاه‌ها و مجریان این قراردادها، از اشخاص حقوقی و حقیقی‌ای خواهند بود که مجبورند ناگزیر در چارچوب قوانین بین‌المللی، استانداردهای جهانی بانکداری و حتی (متأسفانه) قوانین فرارمزرینی ایالات متحده آمریکا فعالیت کنند. ازاین‌رو، اجرای روان و درست این قراردادها از یک سو مستلزم احیای «برجام» و لغو تحریم‌های فرارمزرینی ایالات متحده و از سوی دیگر تطبیق نظام بانکداری ایران با ملزومات و استانداردهای سازمان FATF خواهد بود. حال اگر دولت ایران و آمریکا نتوانند -احیاناً پیش از انقضای توافق ایران و آمریکا (IAEA) - در دوام آینده - در فرایند بازگشت به برجام کفایتی حاصل کنند یا فقدان توافق موجب شود قطع‌نامه‌های تحریمی شورای امنیت ااحیا و چین ناگزیر به تبعیت از آنها شود، قطعاً قرارداد ۲۵ساله نیز دچار آسیب -چه از ناحیه روابط بین دو دولت و چه از منظر افکار عمومی- خواهد شد. اینضا، اگر نتوانست نظام بانکداری کشور همچنان در گرو تعلل و بی‌تصمیمی سازمان FATF باقی بماند، طبیعتاً همین موانعی که امروز گریبانگیر شرکت‌های چینی برای کار با ایران شده‌اند، پس از انعقاد قراردادهای زیرمجموعه نقشه راه نیز کم‌کمکن به قوت خود باقی خواهند ماند. پس چالش بعدی در برابر اجرای محتوایی نقشه‌راه، تحقق همان «عادی‌سازی روابط اقتصادی و تجاری ایران با جهان» است که در برجام به صراحت وعده آن داده شده بود. در کل، برای اینکه ایران از تفاهم با چین به بهترین شکل بهره‌برداری کند، اتخاذ چند اقدام به نظر ضروری است: یک- افتاح و همسوسازی افکار عمومی به نظر من یک برنامه تبلیغاتی علیه همکاری ایران و چین شروع به کار کرده که از عناصری برای تقویت گفتمان خود استفاده می‌کند؛ از جمله همین مسئله که چراکل متن برنامه افشا نمی‌شود. تکلیف جهانی مشخص است؛ آنها هیچ‌یک از اسناد دولتی خود را افشا نمی‌کنند. اما نزدیک‌ترین سند بااهمیتی که چین اخیراً امضا کرده، با اتحادیه اروپا در آستانه ۲۰۲۱ بود. شما در هیچ پایگاهی نمی‌توانید این سند را پیدا کنید. درست مثل وزارت خارجه ایران، اتحادیه اروپا گزیده‌هایی را انتشار داده اما اصل سند دسترس‌ی نیست. اگر من در موضع تصمیم‌گیری بودم حتی این گزاره برگ را هم انتشار نمی‌دادم تا از ابهام آن در سطح جهانی استفاده سیاسی شود! اما متأسفانه دولت و سخنگوی آن خیلی خائف یا بی‌سیاست عمل کردند.

۴ در ویدئویی گفته شده در سند در بخش نظامی روسیه هم به‌عنوان یک عضو سوم می‌پیوندد. به نظر شما از نگاه ساختاری اصلا شدنی است در سند دو جانبه، پای کشور ثالثی وسط باشد؟

این دیگر خیلی دور از ذهن است و در پایین‌ترین سطح پلمیک کوچه‌بازاری است و نباید به آن توجه کرد.